

fragMENTaTION 19

Hakan Kırdar Hav

2015

Sanatçının izniyle | Courtesy the artist

Küratör: NECMİ SÖNMEZ

Editör: MİNE HAYDAROĞLU

Bellek Arkeolojisi

Hakan Kırdar'ın "Hav" Projesi

Çalışmalarını İzmir'de sürdüren Hakan Kırdar, uzun süreden beri yaşadığı kentin tarihi üzerinde yoğunlaşarak, çağrışımlara dayalı görsel imgeler geliştiriyor. Bu imgeleri farklı tekniklerle, değişik form arayışlarının odağına yerleştiren sanatçı, özellikle mekâna özgü yerleştirmelerinde tarih, kimlik, aidiyet ve bellek kavramlarını "çok katmanlı" çerçeveler içine alıyor. Kırdar'ın uzun süreden beri üzerine çalıştığı temalardan biri de, İzmir'in 19. yüzyıl başında çok kültürlü, çok farklı dillerin aynı anda konuşulduğu bir Doğu Akdeniz liman kenti olarak sahip olduğu "açırcılık konum". Türk, Fransız, Yahudi, Rum, Ermeni cemaatlerinin yüzyıllar boyunca birarada yaşadığı İzmir, günümüzde izleri pek ortada gözükmeseyse de, gerçekten kozmopolit bir kültüre sahipti. Ne yazık ki "ulus devleti" fikrinin ön plana çıktığı 20. yüzyılda yaşanan birçok talihsizlikler ve tarihin akışı hem bu kozmopolit kültürü hem de kentte yaşayanların kendilerine, komşularına, kısacası dünyaya bakış açısını değiştirdi.

Hakan Kırdar'ın projesi, İzmir'in kozmopolit kimliğine ilk büyük darbeyi vuran 1915 Ermeni Olayları'ndan başlayıp, kenti altüst eden 1922 büyük yangınına kadar geçen süreci "hatırlamalar" yoluyla bünyeye altına alıyor. Sanatçı meşe odunu küllerinden gerçekleştirmiş olduğu bir yer heykelinde, 1925 yılında Amerikan başkanı Calvin Coolidge'e hediye edilen "Ermeni Yetim Halısını" bir tür çıkış noktası olarak, bellek "arkeolojisine" giriyor. Beyrut'a yakın Gazir kasabasında büyük sürgünden canlarını kurtarabilen Ermeni yetimleri tarafından dokunan halı, Amerikan halkı tarafından yerlerinden edilen Ermeni çocukları için sağlanan insani yardıma karşılık olarak Amerikan Başkanına sunulmuştu. Cennet Bahçesi'ni tasvir eden bu halı, Kırdar'ın küllerle şekillendirdiği heykeline sadece formlara dayalı bir esinlenme kaynağı yaratmıyor. Sanatçı "geçicilik" üzerine kurgulamış olduğu bu çalışmasında farklı motifler yaratarak, Ortadoğu kültürlerinde çok köklü bir geçmişi olan "halı kültürüne" gönderme yapıyor. Kırdar'ın kül halısında geleneksel formlardan çok, modern zamanlara dair detaylar ön plana çıkıyor. Sıradan süsleme elemanlarının yerine çocuk oyuncaklarının ve farklı bitki motiflerinin ortaya çıktığı çalışma, izleyicileri son derece etkileyici bir şekilde "tarihle", "tarihsel gerçekliklerle" baş başa bırakırken çok incelikle örülmüş bir "hatırlatma zincirini" de devreye sokuyor.

Kırdar'ın kullandığı kül her şeyden önce sıra dışı bir malzemedir. Sanatçı farklı mecaz ve anlamlarla yüklü olan meşe ağacı küllerini İzmir'in meşhur gevrek ve kurabiyelerini pişiren fırınlardan topladığında, onların kum renginde olmalarına da özel bir gönderme aracı olarak bakmaktadır. Çünkü kum, Ermeni diaspora kültüründen farklı bir açılıma sahiptir. Büyük Sürgün'den hayata kurtarmış olanların çoğunluğu, çöl arazilerindeki uzun yürüyüşler sırasında kendilerini kuma gömerek saklanmış kişilerden oluşmaktadır. Külün çöl kumuna gönderme yapması gibi, Kırdar'ın çalışmasının sol tarafında görülen çocuk oyuncakları da, doğdukları toprakları arkalarına bakmadan terk etmek zorunda kalan bir kuşağın yaşadıklarını imgeselleştirmektedir. Bu duyarlı çalışma, detaylar üzerinde giriştiği "bellek arkeolojisini" ancak dikkatli gözlerin kavrayabileceği form ve anlam zenginlikleriyle desteklediği için, kül renginin monotonluğu altında oldukça farklı bir görsellik yakalamıştır.

Kırdar'ın projesi sadece "acının betimlemesi" üzerinde değil, İzmir kent belleğinden ne yazık ki silinen çok kültürlülüğün arkasında bıraktığı izlerle de ilgilenerek, geçmiş zamanların günümüze olan etkilerini de görselleştirmek gibi zor bir işe soyunuyor. Bunu her türlü anlatımcılıktan, kişiselleştirme ve ötekileştirme çabalarından uzakta yapması Hakan Kırdar'ın üzerinde durulması gereken erdemleri arasında.

Necmi Sönmez, Nisan 2015, Venedik

Archeology of Memory

Hakan Kirdar's project: "Hav"

Hakan Kirdar focuses on the history of Izmir where he has been living for a long time, and creates visual images rich in connotations. These images are central in his quest for various forms using different techniques; and especially in his site-specific installations he deals with concepts of history, identity, belonging and memory in "multi-layered" frameworks. One of the themes Kirdar has long since been working on is the "privileged status" of Izmir as a multi-cultural, multi-lingual East Mediterranean port city at the beginning of the 19th century. Even though its traces can rarely be seen today, Izmir truly embodied a cosmopolite culture where Turkish, French, Jewish, Greek, Armenian communities lived together for centuries. Unfortunately, many misfortunes and course of history experienced during the 20th century when the idea of "nation-state" came forth, changed both this cosmopolite culture and how the inhabitants of this city viewed themselves, their Through "remembrances" Hakan Kirdar's project puts under microscope the course of time, from the 1915 Armenian Case that hit the first blow on the cosmopolite nature of Izmir to the great fire of 1922 that dislocated the city. In his ground sculpture made of oak ashes, Kirdar chooses as his starting point the "Armenian Orphan Rug" which was given in 1925 to then American President Calvin Coolidge, and embarks on an "archeology" of Memory. Woven by Armenian children who were able to survive the great displacement from the town of Ghazir near Beirut, the rug was presented to the American president as a gift in kind for the humanistic help provided by the American people to displaced Armenian children. Depicting the Garden of Eden, this rug is not an inspiration based only on forms for Kirdar's sculpture created from ash. In his work, construed on "transience", the artist has created various patterns that refer the "carpet culture" that has a very strong history in Mideastern cultures. In Kirdar's ash carpet, details that pertain to modern times, rather than traditional forms, come forward. Instead of ordinary decorative elements the work puts forth children's toys and various plant forms; and activates a meticulously weaved "chain of remembrance", very effectively leaving the viewers pondering about with "the past" and "historical realities".

The ash that Kirdar uses is an extraordinary material that the artist collected from the bakery ovens that baked Izmir's famous "gevrek" (a salty type of pretzel). The oak tree ashes are an exceptional metaphor for the desert sand which refers to a different meaning in Armenian Diaspora culture. Most of those who survived the Great Displacement, were people who buried themselves in the sand to hide during their long walk through the desert lands. Just as ash refers to desert sand, children's toys seen on the left side of Kirdar's work here, are images created about the experiences of a generation who had to leave their homeland with no chance to look back. This sensitive work which embarks on an "archeology of Memory" via details, supported by a plethora of forms and meanings that only careful eyes can see, has created quite an astonishing visual beneath the monotony of the ash color.

Kirdar's project not only focuses on "depiction of pain"; he also takes on the difficult task of visualizing the effects of the past on the present by tending the traces left from the multicultural past of Izmir's urban memory which has unfortunately been erased. The fact that he undertakes it without personifying, narrating or othering is one of Hakan Kirdar's virtues that should be emphasized.